

Lahja vsek žetlek in velja za polno vred ali v Mariboru s poljanjem na dom za celo leto 20 K, pol leta 20 K, za četrt leta 10 K. Izven Jugoslavije 30 K. Poština se pošlje na upraviteljsko "Slovenskega Gospodarja" v Mariboru, Koroška cesta št. 5. List se dopolnjuje do odpovedi. Naročnina se plačuje naprej. — Telefon št. 220. —

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Udaje "Kajol tiskovnega društva" dobivajo list brez posebne naročnine. — Uredništvo: Koroška cesta št. 5. Rokopisi se ne vračajo. Upravištvu sprejema naročnine, inserate in reklamacije. Cena inseratov po dogovoru. Za večkratne oglaševane primeren popust. Nezapre reklamacije so pošiljne proste. — Telefon št. 220. —

3. številka.

Maribor, dne 20. januarja 1921.

55. letnik.

Gre za našo kožo.

Silno težak je položaj, v katerem se sedaj nahaja naš slovenski kmet, delavec in obrtnik. Po krivdi demokratov, liberalcev, samostojcev in rdečkarjev nam Slovencem nosejo dati deželne samouprave, t. j. avtonomije. Samo iz Beograda nas hočejo komandirati. A ne samo to, grozno visoki davki, ki nam jih je naprtil liberalni, finančni minister, nezmerna draginja raznih potrebščin, vse to žene mnoge v obup. Kaj bo?

Treba je, da naše ljudstvo ohrani na eni strani mirno kri, a na drugi pa da vladi in demokratskim mogotcem v Beogradu na glas pove, da se na tak način ne pusti več guliti in pritiskati. Kako zahteve moramo staviti nam je za vzgled odbor Kmetске zveze pri Sv. Janžu na Dravskem polju. Dne 6. januarja so kmeti poslali pismo, ki ga radi važnosti v celoti priobčimo.

Hočemo samoupravo Slovenije.

Zahtevamo samoupravo za Slovenijo, ker spoznavamo, da bo le pri samoupravi mogli imeti kmeti in delavsko ljudstvo zadostnega vpliva na zakonodajo in vlado.

Dajte nam starostno zavarovanje.

Naši poslanci naj se z vsemi močmi zavamejo za splošno starostno zavarovanje.

Za izvoz živine!

Pomanjkanje krme in silno visoka cena krme (kg po 2 K) ter sila za denar sili mnoge posestnike, da morajo prodati živino; ker domačih kupev ni, izvoz pa je silno težak ter še itak onemogočen vsled visoke izvozne carine, se ne more živina prodati in cene ji padajo; med tem ko drugim rečem rastejo. Zato je neobhodno potrebno in nujno zahtevamo, da naj vlada dovoli izvoz konj in druge živine ter zniža izvozno carino vsaj za tri četrtine, ali pa to za določen rok ali določeno število sploh ukine. Ker je bilo lani malo krme, so zdaj prizadeti zlasti manjši posestniki, ter morajo prodati za nizko ceno živino, ker si niso mogli kupiti dovolj krme, pozneje, ko nastopi paša, pa bi jo morali drago nazaj kupiti. Sicer pa je splošna tožba, da se živina (zlasti goveda in konji) ne more prodati, naravno bi torej bilo, da se odpre drugod trg za njo, če je domači prenasaden.

Krona mora biti enakovredna z dinarjem!

Zahtevamo, da se razmerje med dinarjem in krono vendar enkrat u-

redi pravično, t. j. da bo krona enakovredna sestri dinarja.

Vlada, primi verižnike in izsesalce ljudstva!

Kakor nas vlada z razmerjem 1:4 odira, tako nas trgovci pri raznem blagu, daji je v zadnjih mesecih naš denar vendar nekoliko pridobil na vrednosti (zlasti nasproti nemško-avstrijskem in tudi italijanskemu) in na svetovnem trgu cene že nekaj časa podajo, vendar blago po naših trgovinah ni cenejše, ker trgovci n. pr. v Nemški Avstriji kupijo, bi moralo pri nas biti za tri četrtine ceneje kot tam; a naši trgovci prodajajo nam za isto število jugoslovanskih kron kakor so dali nemško-avstrijskih, "delajo" torej s 75%. Naj bi se vendar malo gledalo na to!

Zato zahtevamo, da se naj podpirajo zadrage; naj se tem dovoli pred drugimi nakup obleke, železa t. dr. nujnih potrebščin in znižati carina, da bodo mogle ceneje oddajati, potem bodo tudi trgovci "šli dol", kakor so v spomladi 1919.

To bi bilo menda najizdatnejše sredstvo zoper draginjo omenjenih reči. Pri nizkem kurzu nem. avstrijske krona bi zdaj, dokler je še tam kaj dobiti, najbolj kazalo tam dovoliti nakup in sicer čimprej. Amerikanci in drugi porabljajo to ugodno priliko; mi pa po "modrosti" slavne vlade nagi in bosi škilimo čez mejo, odkoder bi lahko dobili trikratcenejšo obleko in železo, če bi bilo vladi kaj za bedno ljudstvo.

Proti krivično in neenakomerno predpisanim davkom!

Posebno burna je bila debata o osebnih dohodnini, ki se neenakomerno, pristransko predpisuje, kar povzroča silno razburjenje. Največkrat tako-sterijo: čimveč otrok ima kmet, tem večjo dohodnino mu predpišejo. Odkorniki so sklenili sledeče: ta davek naj se odpravi, saj je že drugod dovoli, ako pa že mora biti, naj se predpiše po arih (po velikosti posestva z ozirom na katastro. čisti donos.) skupaj z drugim davkom, da ne bo treba posebej napovedovati in posebnega naloga pošiljati, kar ravno toliko razburja vsakega. Če bi se predpisal na zgoraj omenjeni način, seveda od določene velikosti n. pr. od 10 hektarov naprej, bi bili vsi bolj enakomerno za deti. Ni napačna ta misel. Eden odbornik je tudi predlagal, da se naj naprosi g. Vesenjaka, da bi vnovič v "Slov. Gospodarju" praktično razpravo napisal o osebnih dohodnini, kako se napove, kaj se računa za dohodek, kaj se sme kot stroške odračunati itd.

Bi bilo potrebno, ker si skoraj nihče ne shranjuje posameznih števk.

Proti nezmernemu pljančevanju!

Odbor je sklenil zahtevo, da naj Kmetiska zveza odločno glavarstva po ziva, da gostilne strogo nadzorujejo, da naj bodo med službo božjo ali še boljše ob nedeljah in praznikih sploh zaprte.

Kaj bo s sirolinskim denarjem!

Ljudi močno skrbi kaj bo s sirolinskim denarjem, ki so ga sodnije čisto brez vedenja otrok in varuhov ali proti njihovi volji, brez dovoljenja dali za vojno posojilo. Zdaj nimajo obresti, ne morejo rabiti svojega denarja, ne vejo, kaj bo z dedščino. Sklenila se je zahteva, da naj se za to otroke nekaj stori, se jim izplačujejo obresti in zagotovi vrnitev njihovega denarja. Na ljudstvo bi zelo dobro vplivalo, da bi se vlada vsaj kaj izrekla in reveže rešila mučne negotovosti.

Advokati in zdravniki.

Zemljoradniki vulgo samostojni so sklenili, da bi se naj advokati podražavili, to se pravi, da bi jih plačevali potem davkov. Bolj neumne zahteve pač samostojni poslanci v Beogradu niso mogli skleniti. Kako pride davkoplačevalec do tega, da bo samostojnim pravdarjem in prepečem pomagal plačevati advokate! Ali ne bi bilo bolje, da bi se zdravniki podražavili, to je, da bi imelo ljudstvo brezplačno zdravniško pomoč. To bi bilo nekaj, kar bi res koristilo kmetstvu in delavskemu ljudstvu!

Kaj je z zavarovanjem zoper požare?

Naše uredništvo je dobilo od več strani vprašanja: Kaj je s tujimi zavarovalnicami, ali veljajo zavarovalne pogodbe z raznimi nemškimi, židovskimi in ogrskimi zavarovalnimi družbami? Po deželi se klatijo agenti tujih zavarovalnih družb in hočejo še tudi naprej speljati naše ljudi na židovske limanice. Uredništvo "Slov. Gospodarja" se je v tej zadevi obrnilo na posebnega strokovnjaka v zavarovalnih zadevah, kateri nam odgovarja sledeče:

Takoj po prevratu je naša vlada postavila vsa podjetja podanikov in družb sovražnih držav pod nadzorstvo in sekvester. Tako so sedaj pod sekvestrom tudi vse zavarovalnice, ki imajo svoje sedeže v Nemčiji, Nemški Avstriji in Ogrski. Tem družbam je bilo zabranjeno zavarovanje v Jugoslaviji, dokler ne dobijo na novo za-

prošenih koncesij in dokler ne založijo v Jugoslaviji zahtevanih visokih svot za jamstvo vseh zavarovanj v naši državi. Tuje družbe se le malo ozirajo na to odredbo naše vlade. Vlada sama težko kontrolira postopanje zavarovalnic, ker so sekvestri navadno zelo malopazljivi.

Da ne pridejo naši posestniki v slučaj nesreče v veliko zgubo, jih opozarjamo, da naj pri tujih zavarovalnicah ne povisujejo zavarovalnih svot še manj pa, da bi zavarovali na novo svoje imetje pri tujih zavarovalnicah, ki so pod sekvestrom.

Kmalu se bo med Jugoslavijo in Nemško Avstrijo sklenila trgovinska pogodba in tedaj se bo končoveljavno tudi rešilo vprašanje zavarovalnic, ki so izven naše države.

Da bodo naši ljudje na jasnem, omenimo glede zavarovanja še sledeče:

srbskih pisateljev in največjih mož našega naroda sploh. Prevesti lučem ta življenjepis in priobčiti našemu ljudstvu, hoteč mu dati sliko onih časov in ljudi, ko se je porajala sedanja Srbija. Ne iščite v njem ne poduka n ne zabave, vzemite ga samo kot sliko naše preteklosti in naše usode. Prevesti hočem kolikor mogoče natanko, kajti samo v tem slučaju bo mogoča verna in zvesta slika. Seveda bo pa to na škodo slogu in jeziku.

Hajduki so bili napol razbojniki, napol narodni junaki, ki so igrali v rekdanjih časih med balkanskimi kršćanskimi narodi veliko vlogo. Bili so to mladeniči in moške, ki so pred turškim nasiljem zbežali v gozde in gore, se zbirali v majhne čete in napadali, ter ropali Turke, a včasih so bili pa tudi domačinom nadležni. Poveljnik se je imenoval harambaša, a hajduška četa haramija, podpoveljnik je bil bulubaša. Navaden hajduk se je zval le samo momak (mladenič-junak). Hajduhovali so od sv. Jurija do sv. Martina, prezimovali so po vaseh pri zaupnikih, ki so jih skrivali, a poleti jim pomagali z raznimi tajnimi obvestili. (Dalje prih.)

Piruhi.

Spisal Jos. Premk.

(Konec)

Takrat se ji je zazdelo, da čuje od neke oddaljene glasove, planila je k oknu, a samo enkrat se je še začelo tam neke iz dalje kakor zategel klic nato je zopet utihnilo vse.

Rozaliki je zastala kri v žilah, in sama ni vedela zakaj, saj morda ni bilo ničesar, skovor je skovikal tam neke ali je zapiskal čez vrhove veter — a njej se je zdelo, da je čula glasove vašnjocih fantov.

V zvoniku je udarilo dvanaest in še je bila Rozalika pri oknu.

Ze jo je začelo zebsti, ker hladna je bila noč, tam od lesov je pihal mrzel veter, nebo je bilo čisto, kakor umito.

Naposled je zaspala, da sama ni vedela kdaj.

Naenkrat se je zmajalo ozračje in močan pok se je začel tam od konca vasi: fantje so z možnarji naznanjali jutro velikonočne nedelje.

V zvoniku se je zganilo in zabubalo — dan; Rozalika je planila iz po-

otelje še v polsnu in prvo, česar se je zavedla, je bilo, da Franceta ni bilo pri oknu.

Kako st je veselila tega jutra, ko to zopet povzdignila na koru svoj lep glas, a sedaj so se ji prsi krčile neznane strahu... Tistikrat jo je pa obšla težka misel — morda se je samo šalil in ima v mestu že — kakšno drugo...

Hitro se je opravila vsa zmedena, vsa žalostna in skoro prva je bila v cerkvi, ker vedela je, da pride gotovo tudi France.

Počasi se je cerkev napolnila in tudi na kor so prišle že vse pevke. Velicastno so gorele luči, množica se je tlačila k oltarju, a enega je pogrešalo Rozalikino oko...

Samo fantje so se vedli tako nezako čudno: prišli so in so zopet odšli in tako resni, skoro zamišljeni, so bili njih obrazi, da je obšla Rozaliko temne slutnja.

Ko je zapel župnik "Aleluja", je ostalo na koru vse tiho, samo nekaki jok se je začel od tam gori.

Prijateljica je povedala Rozaliki na uho, da so v pretepu fantje okoli polnoči zabodli — njenega Franceta.

Začudena je obstajala pred cerkvi množica, tudi orožniki so že prišli in nekaj so jih vklenili.

Stancarjev Jokelj pa, ki mu je bila vsaka stvar za šalo, je dejal, da je vrinesel France iz mesta svoji ljubici — krvave piruhe.

Hajduk Veljko Petrovič.

(Srbsko spisal Vuk Stefanovič Karadžić — prevel dr. L. Lenard.)

Stari slavni srbski pisatelj Vuk Karadžić je priobčil življenjepis hajduka Veljka, ki se je bojeval pod Crnim Jurijem, dedom našega sedanjega vladarja in pomagal pri prvi osvoboditvi Srbije izpod turškega jarma. Ta spis je značilen za takratne razmere in ljudi, iz njega odseva surovi prirodnostni značaj, od vseh blažilnih moči prosvete neoprejšena duša srbskega kmeta onih časov z vsemi dobrimi in slabimi lastnostmi; razvidne so težke razmere, v katerih je živel srbski narod, ko je dvignil orožje za svojo svobodo. Pisan je s težko roko in z okornim slogom srbskega kmeta Vuka Karadžića, ki je iz lastne moči in z lastno izobrazbo postal eden največjih